

Urząd Stanu Cywilnego

Kategorie: Instytucje

W celu uporządkowania spraw cywilnych w getcie administracja żydowska utworzyła od podstaw Urząd Stanu Cywilnego (Standesamt, w dokumentach również jako Wydział Stanu Cywilnego). Przy opracowywaniu zasad opierano się w dużej mierze na wzorcach znanych sprzed wojny.

Urząd Stanu Cywilnego został powołany 10 lipca 1940 r., dzielił się na referaty Urodzin, Ślubów, Zgonów i Świadectw Tożsamości oraz Ogólny. Wchodził w skład Wydziałów Ewidencji Ludności, kierowanych przez [Henryka Neftalina](#) (vide), który odegrał kluczową rolę w jego powstaniu, o czym szczegółowo pisano w materiale dokumentującym działanie tej instytucji:

„Zorganizowanie Urzędu Stanu Cywilnego dla ludności getta będzie możliwe tylko wtedy, kiedy otrzymamy dokumenty z magistratu w Litzmannstadt, tzn. księgi stanu cywilnego (świadectwa narodzin, ślubów i zgonów). Władze nie zgodziły się na to, zastrzegając się przepisami norymberskimi, a wtedy pan mec. Neftalin wyjaśnił władzy, że ze względów czysto wewnętrznych byłoby wskazaniem, ażeby dzieci narodzone z małżeństw religijnie zaślubionych, a w obecności świadków uznane przez ojca – otrzymywały nazwisko jego. Władze wysunęły cały szereg zastrzeżeń natury prawnej, ale wreszcie zgodziły się z tezą mec. Neftalina. Skoro jednak uznały jedną część aktu, musiały również zgodzić się i na wniesienie aktów ślubu do rejestrów”¹.

Do obowiązków Urzędu Stanu Cywilnego należało sporządzanie metryk urodzeń, ślubów i zgonów. Księgi metrykalne urodzeń i zgonów prowadzone były jednocześnie w getcie i w miejskim USC. Zapisy w miejskich księgach sporządzano na podstawie przysyłanych zazwyczaj co miesiąc zestawień urodzin i zgonów. Ostatnie numery akt w łódzkim Urzędzie Stanu Cywilnego noszą datę 30 czerwca 1942 r., być może decyzja o zaprzestaniu wysyłania dokumentów zapadła w związku z przygotowaniem deportacji we wrześniu 1942 r.

Referat Ogólny Standesamtu prowadził korespondencję z osobami prywatnymi i urzędami z innych miejscowości (również w gettach) w sprawie potwierdzania aktów stanu cywilnego. Zwracał się również poprzez Sekretariat na [Bałuckim Rynku](#) (vide) do urzędu miejskiego w Litzmannstadt o wystawianie stosownych aktów. Wszystkie czynności były płatne. W odpowiedzi na zapytania innych wydziałów (np. [Sądu](#), Wydziału Kart, Wydziału Pracy) informowano o zgonach. Przez Urząd Stanu Cywilnego przechodziły też prośby o sądowe sprostowanie błędnych danych w aktach stanu cywilnego.

Urząd Stanu Cywilnego był również odpowiedzialny za wydawanie świadectw tożsamości. Prowadzono w tym celu księgi protokołów tożsamości, w wersji polskiej i niemieckiej. Potwierdzanie tożsamości odbywało się w obecności dwóch świadków, często były to osoby trudniące się tym dla zarobku (z nazwisk występujących w dokumentach wynika, że zajmowali się tym niekiedy pracownicy Wydziału Ewidencji Ludności). Dokumenty te były niezbędne w getcie m.in. do odbioru kart, załatwiania spraw urzędowych i sądowych, odbioru przesyłek pocztowych (vide [Poczta](#)), a także przy zgłaszaniu się do wyjazdów do pracy poza getto. W ciągu funkcjonowania getta wydano 9147 świadectw tożsamości. Miesięcznie wydawano ich nawet kilkaset (np. w lipcu 1941 r. – 847).

Urząd przygotowywał dane zbiorowe o zgonach i narodzinach (dzienne lub miesięczne), przesyłane następnie przez [Sekretariat Centralny](#) (vide) przesyłany do niemieckiego Zarządu Getta (vide). Każdy referat prowadził też dla [Wydziału Statystycznego](#) (vide) miesięczne zestawienia procedowanych spraw. Dane te wykorzystywano m.in. do przygotowywanego w getcie „Rocznika Statystycznego”.

Ewa Wiatr

Przypisy

1. Opracowanie Wydziału Archiwum o Wydziale Stanu Cywilnego [w:] Kronika, t. 5, s. 127-128.

Źródła

APŁ, 278/906; ibid., 861a-c; ibid., 988-989.

Opracowanie Wydziału Archiwum o Wydziale Stanu Cywilnego [w:] Kronika, t. 5, s. 127-128.

Tagi

administracja żydowska system prawny w getcie

Data aktualizacji: 30-07-2026

Data dodania: 05-09-2025